

Lingua franca'st ja eurokeele uudissõnadest

Katrin Hallik ja Katre Kasemets
Eesti Keele Instituudi eurokeelehooldajad

Küllap on paratamatu, et maailm vajab ühte võrdlemisi kergesti omandatavat suhtluskeelt, mille abil on võimalik igal pool hakkama saada. Inglise keele elementaarsel tasemel kõnelejate arv maailmas ulatub ligi kahe miljardini. Ka Euroopa Liidus, kus on ametlikult kasutusel kakskümmend kolm keelt, kus mitmekeelsusest räägitakse pea kõigis lepingutes ja haridusprogrammides (nt Lingua, Erasmus, Grundtvig) ning Euroopa keeleõppe raamdokumentis, on igapäevane suhtlus- ja dokumentide keel aina sagedamini üksnes inglise keel. Selle artikli näitematerjalis keskendume (euro)inglise sõnadele, mis võivad tõlkijatele mõnes kontekstis raskusi valmistada. Näited pärinevad Euroopa Liidu õigusaktidest, mis on kättesaadavad EUR-Lexi andmebaasist.¹

Kellele kuulub inglise keel?

Ameerika emeriitprofessori Robert B. Kaplani hinnangul saavutas inglise keel ülemaailmse suhtluskeele staatuse alles pärast Teist maailmasõda. Robert Phillipson on kirjutanud, et inglise keele domineerimist tagab ja kinnitab järjepidev struktuurilise ja kultuurilise ebavõrdsuse loomine inglise keele ja teiste keelte vahel. Nüüdseks on inglise keele levik sedavõrd laialdane, et BANA² maid (Suurbritanniat, Austraasiat ja Põhja-Ameerikat), kus inglise keel on esimene keel, süüdistatakse sageli hegemoonias (Kaplan) ja lingvistilises imperialismis (Phillipson). Kaplani väitel on 80–85% maailma teadus- ja tehnilisest kirjandusest ingliskeelne.

Emakeele kaitsega tegeldakse riiklikul tasandil näiteks nii Prantsusmaal kui ka Rootsis (Eestis jt väikeriikides niikuinii). Catherine Berg jt on väitnud, et Rootsi ühiskond on teel pre-diglossia seisundist diglossia³ seisundisse, mis on keelevahetuse esimene samm. Hollandis aga on akadeemiline keel valdavalt juba inglise keel.

Iga nähtus, nii ka keel, mis kasvab väga suureks, kaotab sideme algse keskkonnaga ning hakkab elama oma elu. Üsna keeruline on seda hiigelvaala aga uurida ja selle arengut ennustada. Inglise keelt kõneldakse mingil määral pea kõikjal maailmas ning see ei ole üheselt seotud mingi sotsiaal-poliitilise, majandusliku ega religioosse süsteemiga, ühegi rassivõi kultuurirühmaga. Inglise keel kuulub kõigile ja ei kellelegi. Nii määravad inglise keele tuleviku selle kõnelejad, kellest enamikule ei ole see emakeel. Nemad loovad uut sõnavara, kujundavad grammatikat, nihutavad semantilist struktuuri. Oma väikese panuse sellesse arengusse anname ka meie, kes me eestlastena inglise keelt nii suhtluses kui ka näiteks ingliskeelseid eurotekste koostades kasutame. Siinkohal on lohutav mainida Ameerika kirjandusteadlase Jonah F. Mitchelli väidet, et väikekeeli rääkivad rahvad on omamoodi eeliseisundis – neil on oma keeles toimuvaid muudatusi kergem jälgida ja kontrollida.

Tuntud inglise keele uurija professor Jennifer Jenkins rõhutab, et inglise keele kui *lingua franca* sihtrühm ei ole enam ammu Briti või Ameerika kogukond, vaid rahvusvaheline üldsus,

¹ <http://eur-lex.europa.eu/et/index.htm>

² Lühend tuleb ingliskeelsetest nimedest Britain, Australasia ja North-America. Selline sage akronüümide loomine on suurkeeltele palju omasem kui näiteks eesti keelele.

³ Termin *diglossia* võttis 1959. a kasutusele Charles Ferguson; see tähistab olukorda, mille puhul ühiskonnas on kasutusel kaks eri keelt, millel on oma selgelt välja kujunenud kasutusala (nt võõrkeelne kõrgharidus).

seetõttu ei ole keeleõppijatel tarvidust saavutada inglise keele kui emakeele kompetentsust. Professor Vivian Cook aga rõhutab, et keskenduda tuleks hoopis inglise keele kui teise keele õppijatele, keda tuleks vaadelda mitmekülgset pädevate keelekasutajatena ja mitte puuduliku keeleoskusega kõnelejatena. Seega ei peaks inglise keele normid enam ammu lähtuma üksnes BANA maade keelekasutusest.

On vaieldud selle üle, mil määral võivad keelevariandid erineda emakeelsest kirjakeele standardist. Seda diskussiooni iseloomustab Randolph Quirki ja Braj Kachru väidete võrdlus raamatus „Controversies in Applied Linguistics”. Quirki hinnangul tuleks ingliskeelses väljenduses järjekindlalt rakendada ühtset standardit, mis põhineb kas Briti või Ameerika inglise keelel. Kachru väitel aga oleks aeg anda täielikud õigused keelevariantidele ning tunnustada paradigma muutust, mida inglise keele kasutamine rahvusvahelise keelena vajab.

Ka keelekasutust Euroopa Liidus on mõningal määral uuritud, eelkõige tõlkimisega seoses. Anna Trosborgi väitel on ELi tõlkepraktika tulemusel tekkinud nn hübriidtekstid – tõlked, mis ei ole seotud ei lähtekeele ega sihtkeele kultuuriga, vaid pigem püüavad olla universaalsed leksikaalsete üksuste ja grammatiliste struktuuride poolest. Mitme keeleuurija arvates on EL juba jätnud jälje oma liikmesriikide keelelisse arengusse, luues oma keelekultuuri, normid ja kokkulepped ning mõjutades nende kaudu oma liikmesriike.

Jennifer Jenkins on väitnud, et Euroopas on tekkimas täieõiguslik keelevariant koos omaette standardiga, mis sarnaneb näiteks Indias, Nigeerias ja Keenias kasutatava inglise keelega. Jenkins ütleb, et 21. sajandi alguses on euroinglise keel alles kujunemas omaette keelevariandiks või variantide rühmaks, mis sarnaselt Aasia inglise keeltega heidab kõrvale Briti või Ameerika inglise keele normid. Aasia inglise keele areng näitab ka euroinglise keele võimalikke arenguid.

Teine tuntud euroinglise keele uurija Sandra Mollin ei nõustu täielikult Jenkinsi väidetega ja rõhutab, et selle kohta pole tõestust, nagu oleks *lingua franca*'na kasutatav inglise keel Euroopa rahvaste vahelises suhtluses loonud uue koherentse keelevariandi. Seda kinnitab ka Mollini töö 400 000 sõna sisaldava euroinglise keele korpuse uurimisel (suuline osa koosnes 240 000 sõnast ja vaadeldi nii kõnesid kui ka arutelusid, kirjalikus osas oli 160 000 sõna, mh uuriti spontaanset *online*-kirjavahetust). Uurimuse tulemused näitavad, et pole põhjust nimetada Euroopa *lingua franca*'t omaette keelevariandiks, pigem on tegemist registriga. Selle registri eripäraks on lühemad laused, väiksem sõnavara, selliste väljendite ja idioomide vältimine, mis võivad suhtluspartnerile tundmatud olla. Mollin mõonab, et kuigi euroinglise keelt ei saa pidada eraldi keelevariandiks, on muutusi võimalik täheldada nii inglise keele semantikas kui ka grammatikas.

Kuidas uudissõnadega toime tulla?

Omasoodu arenev *lingua franca* sünnitab aeg-ajalt suurkeeltele omaseid moodustisi, millega väiksematel keeltel võib olla keeruline toime tulla. Vaatleme lähemalt mõnda *lingua franca* uudissõna, mille tähendusväli on mitmekihiline ja võrdlemisi ebakonkreetne.

architecture

Eestikeelse *arhitektuuri* tähendus seostub eelkõige ehituskunsti ja -stiili valdkonnaga. Infotehnoloogias tähistab *arhitektuur* arvuti, selle operatsioonisüsteemi, protsessori või arvutivõrgu üldise struktuuri, loogikakomponentide ja loogiliste suhete spetsifikatsiooni (www.vallaste.ee).

Inglise (euro)keeles kasutatakse sõna vahel ka tähenduses 'ülesehitus', 'võrgustik', 'süsteem', mida ehk võikski eestikeelses tõlkes sobivas kontekstis selguse huvides kasutada.

... tuleks töötada välja tõhus ülemaailmne arhitektuur, mis aitaks välja töötada kohased meetmed investeringute suurendamiseks vähem CO₂-heiteid tekitavasse majandusse.

... *an effective global architecture to give the right incentives to galvanise investment into a low carbon economy.*

Tihtipeale on tõlkijad püüdnudki leida muud lahendust kui otsetõlge.

... *on nõus, et tuleb mõelda kõikehõlmava infosüsteemide struktuuri loomisele, et parandada nende süsteemide töövõimet ja tõhusust, vähendada kulusid ja suurendada kasu.*

... *acknowledges the need to reflect on an architecture for information systems with a view to improved efficiency and effectiveness, minimisation of costs and maximisation benefits.*

Mõnel juhul võiks selle sõna üldse ära jätta, sest otsetõlge mõjub kohmakalt ja koomiliselt.

Põllumajanduse keskkonnapoliitiliste ja ühiskondlike eesmärkide saavutamiseks on vaja perioodiks pärast 2013. aastat edasi arendada toetuspoliitilist arhitektuuri.

The development policy architecture for attaining environmental policy and social goals in agriculture is to be further developed post 2013.

ELi terminibaasist IATE leiab ingliskeelse termini *financial architecture*, mis on eesti keeles *finantsarhitektuur*, ka enamikus teistes ELi keeltes on sõna *arhitektuur* sellesse terminisse jäänud. Terminil on juures ka definitsioon: „Üldine raamistik ja meetmete kogum, mille eesmärk on aidata kriise tõhusamalt ennetada ja ohjata ning tagada makromajanduslik ja finantsstabiilsus. Raamistiku väljatöötamises ja täiustamises osalevad nii rahvusvahelised organisatsioonid, valitsusasutused, rahvusvaheline finantsüldsus ja erasektor.”

Tulevase rahvusvahelise finantsarhitektuuri juhtimine peaks olema detsentraliseeritud ja lähtuma põhimõttest alt-üles. Ühtlasi peaks arhitektuur olema läbipaistev ja hästi kontrollitav ning järgima abi tõhususe kokkulepitud norme.

Governance of the future international financial architecture should be decentralised and bottom-up. It must also be transparent, allow for effective monitoring, and should respect agreed standards for aid effectiveness.

Finantsarhitektuurist hakati rääkima 1990. aastatel, kui maailmas olid toimunud ulatuslikud finants- ja majanduskriisid. Sellest räägitakse kui süsteemist, meetmete kogumist, raamistikust, programmist jms, sisuliselt on tegu rahvusvahelise finantsüsteemi reformimisega, mida millegipärast on hakatud nimetama uueks rahvusvaheliseks finantsarhitektuuriks. Inglise *financial architecture* ilmselt taluvuse piiri ei ületa, aga eesti keeles on sõna *arhitektuur* kasutamine selles kontekstis sobimatu.

empowerment

IATEs on inglise *empowerment*'i eestikeelseks vasteks *mõjuvõimu suurendamine* ja *volitamine*. Säästva Eesti Instituudi kodulehel olevas sõnastikus on antud eestikeelseks vasteks *jõutamine* ning mõistet on seletatud nii: „Inimeste, kogukondade ja organisatsioonide tegutsemisvõime, sh tahte, vastutustunde, õigusteadlikkuse, pädevuse ja oskuste sihipärase edendamine, et oleks võimalik aktiivsemalt ja sisulisemalt osaleda arendustöös, planeerimises, korraldamises ja juhtimises. Kasutatakse eriti säästva arendamise, looduskaitse ja looduskasutuse ning kogukondliku arendamise kontekstis.” Tervishoiualases kirjanduses kasutatakse *empowerment*'i vastena terminipaari *võimestumine-võimestamine*. Kristi Puusepa ja Ilme Aro mõisteanalüüsi kohaselt (Eesti Arst 2007, 10) sisaldab *empowerment* endas nii

enesele suunatud, eneses toimuvat muutumist (võimestumine) kui ka väljapoole suunatud mõjutamist, mille käigus võimestujat muutumisel toetatakse (võimestamine).

„Oxford English Dictionary” ütleb, et sõna *empowerment* kasutus on teada alates 17. sajandist, kuid uued tähendused on lisandunud eelkõige 20. sajandi üleilmastumise käigus. Nüüd kasutatakse seda sõna juhtimise, tervishoiu, sotsiaal- (eriti naiste õiguste), hariduse, psühholoogia jmt valdkonnas ning selle erinevate tähenduste kohta on kirjutatud mitu põhjalikku uurimistööd.

Nicola Denham Lincoln jt kirjutavad oma uurimuses „The meaning of empowerment: the interdisciplinary etymology of a new management concept”, et *empowerment* on ujuv mõiste, millel on eri organisatsioonides eri tähendus, ning veelgi enam, erinev tähendus isegi ühes organisatsioonis töötavate inimeste jaoks.

Eurotekstidest leiab nii *volitamist, volituste laiendamist, aktiveerimist, mõjuvõimu suurendamist* kui ka *loa andmist*, kuid ükski neist ei anna edasi täit tähendust, kuna mõiste hõlmab nii mitut erinevat tegevust. Eesti keele semantikale aga on selline laialivalgusus üpris võõras.

ELi tegevuskava väljatöötamine soolise võrddõiguslikkuse ja naiste mõjuvõimu suurendamiseks ELi välistegevuses.

Towards an EU Action Plan on Gender Equality and Women's Empowerment in EU External Action.

Autotootjad on läinud aja jooksul masstootmiselt üle timmitud tootmisele ja see areng tähendab peamiselt käitumise muutust, sest organisatsiooni kõigi tasandite volitusi on laiendatud.

Car manufactures have moved over time from „mass manufacturing” towards „lean manufacturing”, an evolution that entails mainly a behavioural change, in the sense of increasing empowerment at all levels of the internal organisation.

flexicurity

Flexicurity (inglisekeelsetest sõnadest *flexibility* (paindlikkus) ja *security* (turvalisus)) on esimest korda 1990. aastate alguses Taanis rakendatud tööturupoliitika mudel, mis seisneb ühelt poolt tööturu dereguleerimises (paindlikkus tööandjatele) ja teisalt erakordselt suurte sotsiaalsete tagatiste pakkumises töötutele (turvatunne töövõtjatele). Mudeliga käib kaasas tõhus ümberõppeprogrammide süsteem ning aktiivne tööturupoliitika, mis tagab väikese tööpuuduse.

IATEs on eestikeelne eelistermin *turvaline paindlikkus* ja mõistet defineeritakse kui integreeritud strateegiat, mis on suunatud ühte aegu nii tööturu paindlikkuse kui ka turvalisuse suurendamisele. Tegemist on siis poliitikastrateegiaga, mis püüab ühelt poolt suurendada tööturu ja töösuhete paindlikkust ning teiselt poolt tööhõive- ja sissetulekukindlust.

Mõiste määratlused näitavad, kuivõrd palju saab inglise keeles ühe termini sisse sisu mahutada. Mida sellise sisuga aga eesti keele sõnavaras peale hakata? Eurotekstides on mõiste tähistamiseks kasutatud selliseid väljendeid nagu *töehõive kindlus, kaitstud paindlikkus, töökohtade paindlikkus ja töehõive tagamine, paindlikkuse ja kindlustatuse ühitamine, paindlikkuse ja turvalisuse tasakaalule keskendunud tegevus*.

Tiiu Erelt on „Terminiõpetuses” kirjutanud, et loomulikult ei saa terminis väljenduda kõik mõiste tunnused, ka kõik olulised tunnused mitte, vaid valitakse mõned, mille nimetuste

lisamisel tekib motiveeritud termin. Nii tunduks esialgne eestikeelne termin *tööhõive kindlus* (või ka *tööhõivekindlus*) läbipaistvam, kuid paraku on see juba sisult lähedase *employment security* vaste. Seegi on eurokeelele omane, et sarnase sisu ja vormiga termineid on sageli mitu. Üks võimalik variant oleks alati ka arbitraarse termini loomine, mida aga kõnealuse mõiste puhul siiani tehtud pole.

Siinses näites on tõlkija püüdnud leida võimalikult täpset tõlkevastet, sisuliselt teinud otsetõlke, mõttest arusaamine on aga paraku raske.

Komitee on seisukohal, et paindlikkuse ja turvalisuse mõõtmed peaksid olema tasakaalus ning paindlikkust ja turvalisust ei tohiks ellu viia turvalisuse arvelt.

The Committee believes that these aspects need to be balanced and that flexicurity must not be applied to the detriment of security.

intelligent

„Eesti keele seletava sõnaraamatu” järgi on *intelligentne* arenenud mõistusega, arukas, taibukas. Viimasel ajal on see inimeste puhul tarvitata omadussõna aga üha enam üle kandunud ka elututele esemetele ja nähtustele, räägitakse intelligentsetest masinatest, intelligentsetest süsteemidest jms. Sellist metafoori alaliiki – personifikatsiooni ehk isikustamist –, kus loodusnähtustele, esemetele või abstraktsetele mõistetele omistatakse elusolendi (harilikult inimese) omadusi ja tegevusi, kohtab ka eurotekstides.

Määruse (EÜ) nr 1935/2004 artikli 4 lõikega 5 on ette nähtud, et aktiivsed ja intelligentsed materjalid ning esemed, mis on juba toiduga kokkupuutes, tuleb märgistada sellisel määral, et tarbijal oleks võimalik kindlaks määrata söömiskõlbmatuid osi.

Article 4(5) of Regulation (EC) No 1935/2004 provides that active and intelligent materials and articles already brought into contact with food are to be adequately labelled to allow identification by the consumer of non-edible parts.

eCall-süsteem on üks tõhusaim ja odavam liiklusohutust parandav intelligentne transpordisüsteem, mida on võimalik lühikese aja jooksul rakendada.

eCall has been identified as one of the most efficient, low-cost intelligent transport systems for road safety that can be deployed in the short term.

Samamoodi, ülekantud tähenduses on kasutusel ka sõna *arukas*. Vahel seda mingil põhjusel isegi eelistatakse, näiteks on IATEs termini *intelligent energy grid* asemel eelistermin *smart energy grid*, eesti keeles *arukas energiavõrk*; *intelligent transport system* on aga eesti keeles nii *intelligentne transpordisüsteem* kui ka *arukas transpordisüsteem*.

Selleks et soodustada hea tava kasutuselevõtmist kogu ELis, eraldatakse ühenduse rahalisi vahendeid (sealhulgas programm „Arukas energeetika – Euroopa”), kasutades vajaduse korral ka muid ELi rahastamisvahendeid.

Community funds (including the Intelligent Energy Europe programme) will be allocated to reinforce replication across the EU, together, where appropriate, with other EU financial instruments.

Samas on vahel sõna *smart* tõlkes eelistatud ikkagi sõna *intelligentne*.

Intelligentsed mõõdikud ja kontroll tarbija tasemel võivad energiatõhusust oluliselt suurendada ning soodustada elektrisõidukite väljatöötamist.

Smart meters and controls at the retail level can greatly increase energy efficiency, and encourage the development of electric vehicles.

Hiljuti oli eurotõlkijate, eurokeelehooldajate ja valdkonna ekspertide arutelu, kuidas nimetada uut mõistet *cooperative mobility*, mida oli ajakirjanduses juba jõutud tõlkida *kooperatiivseks*

mobiilsuseks. IATEs oleva definitsiooni järgi on tegemist sellise liikuvusega, mida iseloomustab autode võime suhelda üksteisega ja maanteemärgistusega. Uueks terminiks kinnitati lõpuks *sidusliikuvus*. Alguses pakkusid eurokeelehooldajad seda mõistet eesti keeles tähistama termini *nutiliiklus* (*nutitelefon* on ju käibele läinud), mis jäi aga siiski kitsama mõiste *smart traffic* vasteks.

Vahel võiks liitosist *nuti-* kasutada aga ka ingliskeelsete *intelligent* ja *smart* vastena, kas või vahelduse mõttes.

proactive

1930. aastatel algselt psühholoogiterminina käibele tulnud *proaktiivne* tähendab etteaimavat tegutsemist, kontrolli enda kätte võtmist ja omaalgatust. Sõna on olemas ka „Eesti õigekeelsussõnaraamatus ÕS 2006”, seal on sõna tähendust seletatud kui tuleviku probleeme, vajadusi või muutusi ennetav, näiteks proaktiivne tegevus (ettevaatav). Kõik sõna *proaktiivne* tähendusväljad leiavad käsitlemist ka proaktiivses õiguses. IATEs inglise sõnale *proactive* eestikeelset vastet veel pole, aga näiteks soome keeles on *ennakoiva*. Ehk võiks eesti keeleski rohkem otsetõlke asemel sõna *ennetav* vm konteksti sobivat kasutada. Ka eurotekstides on vahel nii tehtud.

Toetab ennetava tööstuspoliitika edendamist, et soodustada ja ennetada struktuurilisi muutusi ning arendada Euroopas tugevat ja konkurentsivõimelist tööstuslikku baasi.

Supports the promotion of a proactive industrial policy to foster and anticipate structural change and develop a sound and competitive European industrial base.

Tihtipeale on aga selliste läbipaistmatute sõnade tõlkimine tõlkijale suur peavalu, eriti kui originaali tekst suuremat selgust ei too, ja seetõttu ongi otsetõlge paratamatu.

... *proaktiivselt edendab sündmuse positiivset kuvandit.*

... *proactively promotes positive images of the event;*

... *edendada soodsat ja proaktiivset innovatsioonikliimat kogu majandusmaastikul ning eriti väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete seas.*

... *promote a favourable, proactive climate for innovation in all parts of the economic fabric and especially among small and medium-sized enterprises.*

... *mida toetab ühine ja proaktiivne tulevikunägemus.*

... *underpinned by a shared and proactive forward-looking vision.*

Vahel on inglise *proactive* tõlgitud aktiivseks ja *active* jällegi proaktiivseks.

... *keskus oleks püsiv ja aktiivne partner nii Euroopa Liidu siseselt kui rahvusvahelise koostöö ja dialoogi arendamisel.*

... *to serve as a stable, proactive partner both within the Union and for the purposes of international cooperation and dialogue.*

Selles kontekstis näib mõttekas mitte ainult piirkondlike ja kohalike foorumite edendamine, vaid samuti tuleb komisjoni üles kutsuda võtma proaktiivne roll ja esitama kõigis ELi liikmesriikides kooskõlas asjaomaste osalejatega foorumite ja algatuste üksikasjalik kava ning seda toetama, et tagada maksimaalne osalemine protsessis.

In this context, it seems worthwhile not only to promote the creation of regional and local forums, but also to call upon the Commission to play an active role, in coordination with interested parties, in preparing, and supporting, a detailed plan for forums and initiatives in all Member States to guarantee maximum involvement in the process.

Inglise keel kui tänapäeva *lingua franca* loob üha uusi mõisteid ja laiendab olemasolevate tähendusvälju. Ikka ja jälle tekib mõni uudissõna, mis on kas taasleitnud vana või hoopis uus

tuletis ning mille tihtipeale võõrapärast sisu mõista püüdes tuleb tõlkijal kasutada oma keelevaistu ja loovust, et emakeelset väljendusrikkust võimalikult palju rakendada. Sellekohaseid häid näiteid võib eestikeelsetest eurotekstidest ka palju leida. Samuti on väga oluline tõlkijate, valdkonnaekspertide ja keeleinimeste koostöö, mis on viimastel aastatel üha suurenenud.

Kirjandust

Berg, E. Catherine, Francis M. Hult, Kendall A. King. Shaping the climate for language shift? English in Sweden's elite domains. – World Englishes 2001, 20/3.

Cook, Vivian. Going beyond the native speaker in language teaching. – TESOL Quarterly 1999, 33(2).

Jenkins, Jennifer. The Phonology of English as an International Language: New Models, New Norms, New Goals. Oxford, 2000.

Jenkins, Jennifer. World Englishes: A Resource Book for Students. New York, 2003.

Jenkins, Jennifer. ELF at the gate: The position of English as a Lingua Franca. – The European English Messenger 2004, VIII/2.

Kachru, Braj B. (ed.). The Other Tongue: English across Cultures. Urbana, Chicago, 1992 (2nd edition).

Kaplan, Robert B. English in the language policy of the Pacific Rim. – World Englishes 1987, 6/2.

Lincoln, Nicola Denham, Cheryl Travers, Peter Ackers, Adrian Wilkinson. The meaning of empowerment: the interdisciplinary etymology of a new management concept.

Mollin, Sandra. Euro-English. Assessing Variety Status. Tübingen, 2006.

Phillipson, Robert. Linguistic Imperialism. Oxford, 1997.

Seidlhofer, Barbara. A Concept of International English and Related Issues: From „Real English” to „Realistic English”. Strasbourg, 2003.

Seidlhofer, Barbara (ed.). Controversies in Applied Linguistics. Oxford, 2003.

Trosborg, Anna. Translating hybrid political texts. – Trosborg, Anna (ed.). Text Typology and Translation. Amsterdam, Philadelphia, 1997.